

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi – Journal of Social Sciences
Cilt / Volume: 2010-1 Sayı / Issue: 20

BAALİZMİN İSRAİLDEKİ İZDÜŞÜMÜ: YAHVEİZM

Kürşat Haldun AKALIN*

ÖZET

'El', Prens Denizinin arzularına teslim olmuş gözükmekte, ilah kurulunun tek üyesi olarak korku nedir bilmeyen Baal'i atar. Baal, El'in tahtının yanında durmakta, şatafatlı sözlerle toplantıda konuşmaktadır. Yine de, Baal'i Prens Denzine kendi daimi kölesi olarak tayin eder, görünüşte Baal de bu karara karşı koyacak kadar gücü yoktur. El yaratıcıdır, gökte ve yerde mesken tutmuş olağanüstü etkiler yüklenilen ön yaratıcı güçlerden birisidir. Baal efsaneleri, bir tür evrenin yaratılış kuramıdır. Aşera ve Astarte isimleriyle iki kız kardeşi ile Anat ismindeki kızıyla üç önemli arkadaşı olan Baal, Anat'ı kendisine refakatçi almıştır. İlahelerin tamamı, Baal'in maiyeti arasında yer almaktadır.

El'in konumu, babası olduğunu ilan ettiği ilahların ve adamların yaratılmasından önce de var olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Kenan ve Mezopotamya diyarlarında bu ilah ve ilaheler; erkek veya kadın cinsiyetleriyle, yerin ve göğün yaratıcısı, yerdeki yaratıkların yaratıcısı, ilah kadınlar, dünyanın cediti veya biçimlendiricisi olarak nitelendirilmekte ve anılmaktadır. Yahve, ilahların ilahı gücündeki bir "El" suretindedir. Yahveizm de varlığını, Baal efsanelerine borçludur. İlk şiir kaynaklarında kelimelerle, savaşçı ilah olarak betimlenen Yahve; bir fırtına ilahı olan Baal'in Kenan tanımlamalarını kendine mâl etmiştir. İlk olarak İsrail'de, fırtına tecellisi, sık sık Yahve'nin vahiy tarzı anlamında tanımlanmıştır. Baal'in karakteristik olarak kendi kendini ifade ediş tarzı da, fırtına görünüşü şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: El, Yahve, Baal, Eski Ahit

THE PROJECTION OF BAALISM IN ISRAEL: YAHWEHISM

ABSTRACT

El appears to give in to the desires of Prince Sea, giving Ba'l is the only member of the divine council who is not cowed. He stands by El's throne and rants at the assembly. Nevertheless Ba'l is given to Prince Sea as his 'perpetual slave' and apparently Ba'l has not enough power to contest the decision. El is creator, the ancient one whose extraordinary procreative powers have populated heaven and earth. Myths of El perceive creation as theogony. Myths of Ba'l view creation as cosmogony. His three important consorts are his two sisters Asherah and Astarte and his daughter Anat. Ba'l also takes Anat as consort. All goddess belonging to Ba'l's entourage.

In the case of El, the precreation of gods and men of whom he is father. Both in Canaan

---

* Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

and in Mesopotamia the epithets of the gods describe them, male and female, as creators of heaven and earth, creatress of all creatures, gods and men, goddess and women, formers or progenitors of the world. Yahweh was an El figure. Yahwism also owes a debt to the myths of Ba'l. In the earliest poetic sources the language depicting Yahweh as divine warrior manifest is borrowed almost directly from Canaanite descriptions of the theophany of Ba'l as storm god. In early Israel, the storm theophany was a frequent means of describing Yahwe's mode of revelation. Ba'l's characteristic mode of self-revelation is in the storm theophany.

Key words: El, Yahweh, Ba'l, Old Testament

1. GİRİŞ

Kenan diyarındaki ilâhların hepsine birden verilen bir ad olan Baal deyimi, muhtemelen Sami uluslarının lisanından türetilmiş olan bir niteleme olup; anlam itibarıyla da koca, efendi, hükümrân ve malik gibi konumları ifade etmekteydi. (Albright W.F., 1968; 23) Bütün bu anlamları ifade etmek üzere, Baal ismi, çok sık yinelenen haliyle, ilâh olarak kabul edilmekteydi. Ancak, bu ilâh nitelemesi özel bir isim olmayıp, Greklerin ilâhı veya Tyre halkının ilâhı gibi sözlerle esas anlatılmak istenilen; üstün güç sahibi olmasından dolayı, Tanrı kudretinin bulunduğu inandırılmış olmasıydı.

“Baal kelimesi M.Ö. 3.000 yıl kadar gerilere giderek, ilk defa Babil'e özgü olacak şekilde, ilâh Enlil unvanıyla 'Bel' kelimesiyle kullanılmış olduğuna rastlanılmaktadır. Daha sonra, Bel ile Baal özel isimler olarak kullanılmış olmasına karşın; Baal, M.Ö. 2 bin yıl süresince Filistin ile Suriye diyarında yaygın bir şekilde kullanılan ilâh nitelemesine kavuşturulmuştur. Baaller esas itibarıyla yöresel ilâhlardı. Her bir kent kendine özgü bir Baal'i vardı. Her bir Baal de, kendi ayırt edici özelliğini betimleyen farklı bir isimle anılmaktaydı. Böylece, Melkart, Tyre (Sur) yöresinin Baalini ifade ederken; Astarte ise, Babillilerin ilâheleri Baalatı temsil etmekteydi. Böylece, her bir kent sakinlerinin, yanında her hangi bir ek kelime türetmeksizin Baal ismiyle anılan esas ilâhları bulunmakta; bu ilâh hakim güç olarak kabul edilerek kurbanlar sunulmakta ve gelenekselleşen ayinleriyle ibadet edilmekteydi. Bu şekilde kullanılmasının sonucunda da, Baal unvanı, giderek özel bir nitelemeye ulaştırılmıştır.” (Albright W. F., 1968; 26)

2. ESKİ AHİTTEKİ BAAL TAPINMASI

Filistin diyarına yerleşen kavimler, o yöredeki halklarla karşı karşıya geldikleri andan itibaren; farklı âdetler ve tapınmalarla birlikte, bu türden ilâhların kudretlerine beslenen derin inançlarla da karşılaşmışlardır. (Albright W.F., 1968; 32) Kutsal ağaçların, dağların ve diğer doğal nesnelere kudretlerine duyulan tapınma güdülerinin tamamını Sami ulusları yalnızca kültürlerine taşımakla kalmamışlar; fakat bununla birlikte, bütün bu korkulan nitelemeleri her bir Baal ilâhında toplayıp, yöresel bir ilâh haline getirdikleri Baal suretlerine

tapınarak, onlardan kurtarıcı ve koruyucu işlevler ummuşlardır. (Kadushiss M., 1956 ; 99)

“Milattan önce birinci milenyuma gelindiğinde, artık göklerin sahibi inancıyla Baal Shemem, İsraililere komşu olan Batıdaki Sami uluslarının en yüce ilâhı haline gelmiştir. Baal, güneşin ve gökyüzünün ilâhı haline getirilince de, yağmurlara ya da güneş ışığına hükmeden üstün bir güç olarak kabul edilmiş olduğundan, ekinlerin gelişmesi için vazgeçilmez bir ilâh olarak görülmüştür.” (Kadushiss M., 1956 ; 102)

Sami uluslarının bulunduğu bu yöreler, mahalli olarak kutsallaştırılmış yerlerle dolu olup; kendini ilâhların hizmetine adanmış olan rahipleriyle, bölgedeki bütün insanların din gereksinimleri karşılanmaktaydı. (Albright W.F., 1968; 39) Böylesine etkili yöresel ilâhların yanında, doğası gereği çok daha geniş kapsamlı bir Baal işleviyle karşı karşıya gelinmiştir.

“İsrail Şittim'de oturdu, kavim Moab kızları ile zina etmeye başladı, kendi ilâhlarının kurbanlarına kavmu çağırdılar, kavim yedi ve onların ilâhlarına eğildiler. İsrail Baal-peora bağlandı. Rabbin öfkesi İsrail'e karşı alevlendi. Rab, Musa'ya dedi, 'Kavmin bütün reislerini al, Rabbin kızgın öfkesi İsrail'den dönsün diye, onları güneşe karşı Rabbin önünde as. Musa İsrail'in hâkimlerine dedi, 'Her biriniz kendi adamlarınızı, Baal-peora bağlanmış olanlarını öldürün.’” (Kutsal Kitap, 2004; 746)

Baalleri ilâh olarak kabul etmekle başlayan çoktanrıçılık ve yabancı ilahlara tapınma âdetleri İsrailileri ahlâksızlığa sürüklemekte, birbirlerine karşı merhametsiz kılmakta, kardeşlik ruhunu zevk ile eğlence düşkünlüğüyle yok etmekte, Rabbi öfkelenirerek cezalandırılmalarına neden olmaktadır. (Kadushiss M., 1956 ; 107)

“İsrail oğulları Rabbin gözündeki kötü olanı yaptılar, Baallere kulluk ettiler, kendilerini Mısır diyarından çıkararak atalarının Tanrısı Rabbi bıraktılar, etraflarında olan milletlerin ilâhlarından olan başka ilâhların ardınca yürüdüler, onlara eğildiler, Rabbi öfkelenirdiler. Rabbi bırakıp, Baale ve Astartilere kulluk ettiler. Rabbin öfkesi İsrail'e karşı alevlendi, onları yağmacıların eline verdi ve onları yağma ettiler. Onları düşmanlarına sattı ve artık düşmanlarının önünde duramadılar. Rabbin eli kötülük için onlara karşı idi. Ananızla çekişin; çünkü o benim karım değil, ben onun kocası değilim. Fahişeliği yüzünden zinalarını bağrından atsın, yoksa onu çırılçıplak soyacağım, onu doğduğu günde olduğu gibi kılacağım, onu çöl gibi edeceğim, onu kurak diyar gibi kılacağım ve onu susuzlukla öldüreceğim. Oğullarına acımayacağım, çünkü onlar zina oğullarıdır.

Onların anaları zina etti, onlara gebe kalan kadın rezalet etti. Çünkü dedi, 'oynaşlarımın ardınca gideceğim, ekmeğimi ve suyumu, yapağımı ve ketenimi, yağımı ve içkimi veren onlardır. Ancak, kendisine buğday, yeni şarap ve yağ veren; Baal için kullandıkları gümüşle altını kendisine çoğaltan Ben olduğumu bilmedi. Bundan ötürü, vaktinde buğdayımı ve mevsiminde yeni şarabımı geri alacağım, onun çıplaklığını örtecek olan yapağımı ve ketenimi

çekip alacağım. Şimdi oynaşlarının önünde onun utancını açığa çıkaracağım, kimse onu elimden kurtaramayacak. Bütün sevincini, bayramlarını, a başlarını, Sebterini ve bütün belli bayramlarını sona erdireceğim. Kendilerine buhur yaktığı Baalların günlerini onun üzerinde yoklayacağım; o zaman ki, halkaları ve mücevherleriyle süslenmiş, oynaşlarının ardınca gitmiş ve beni unutmuştu, Rab diyor.” (Kutsal Kitap, 2004; 635)

Ayrıca, Baal'e tapınma, yalnızca tarımsal üründe bereketliliğin olacağına inanmayı beraberinde getirmemekte; fakat bundan daha çok, bu maksadı sağlamak için verimlilik ile cinsel ilişki arasında sıkı bir bağlantı kurulmasını da zorunlu kılmaktadır. (Hooke S.H., 1938 ; 124)

“Tarımda verimlilik, Baal'e adanmış cinsel ayinlerden geçmekteydi. Böylece Baal'e özgü tapınma, insan üretkenliğinin ilâhesi olarak Ishtar veya Astarte diye anılan sex törenlerini de beraberinde getirmekteydi. Baal'e tapınmada zina, vazgeçilmez bir ibadetti. Vadi tepelerinde, serin ağaçlıklar altında Baal tapınmaları yapılmış, buralarda sex törenleri düzenlenilerek bereketliliğin sunulacağı beklentisine kapılmıştır. Milattan önce 13. yüzyıl sırasında İsraililer Kenan diyarına girdiklerinde, Baal tapınmasıyla zorunluluk haline getirilmiş pek çok âdetle karşılaşmışlardı. Tarımsal ekim süreçleri sırasında yapılması zorunlu kılınmış olan bu tapınma kültlerinin esasını, cinsel ayinlerin oluşturmuş olduğu, kesinlik kazanmıştır. Kenan diyarındaki uluslardan aktarılan bu tapınma biçimleri, toprağın tohumu bereketli kılmasını sağlamak üzere Baalleri hoşnut kılma anlayışından kaynaklanmaktaydı.

Bu asırlar boyunca, Kenanlıların ilâhları ile İsrail'in Tanrısına birlikte yönelmiş olmaları, yadsınamaz bir gerçektir. Nitekim İsrailin dindar İsrallılarından biri olan Seul; oğullarından birine Yahve armağanı anlamına gelen Jonathan ismini verirken, diğerine de Baal'in rahibi manasında da yorumlanacak olan Ishbaal adını vermekten hiç çekinmemişti. Baal kültlerini özümseyici eğilimi, M.Ö. 9. yüzyılda İlyas peygambere gelinceye kadar, İsraili din bilginleri tarafından kesin bir şekilde karşı konularak amansız bir mücadeleye girişilmiş de değildi. Kral Ahab'ın karısı Jezebel'in himayesi altında, Sur şehrinde Baal için bir tapınak inşa edilmiş, Samiriye'de açılan bir tapınakta Baal için yapılan serbestçe tapınmalara göz yumulmuş, İsrail'in eski Tanrısına yönelik yapılan tapınmanın aksine davranılmıştır.” (Hooke S.H. , 1938; 127-129)

Ancak, İlyas peygamber ve hemen kendisinden sonra gelen diğer nebiler Baal tapınmalarına karşı şiddetli bir şekilde mücadele ettiler. (Hooke S.H. , 1938; 135) Omri'nin evini yıkan ve Ahab'ın yerine geçen Yehu, İsrail dini özellikle daha açık bir hale getirdi.

“Şimdilik bilin ki, Rabbin Ahab evi için söylediği sözünden hiç bir şey yere düşmeyecektir. Çünkü, Rab, kulu İlya vasıtasıyla söylemiş olduğu şeyi yaptı. Yehu, Ahab'ın sağ bir adamını bırakmayınca kadar Yizreelde hepsini, bütün büyüklerini, yakın dostlarını ve kahinlerini vurdu. Yehu, bütün kavmi toplayıp onlara dedi, 'Ahab,Baale az kulluk etti; fakat Yehu ona çok kulluk

edecek. Şimdi Baal'in bütün peygamberlerini ve bütün kâhinlerini bana çağırın; kimse eksilmesin çünkü Baal'e büyük kurbanım var, kim eksilirse sağ kalmayacaktır. Fakat Yehu , Baal'e tapınanları yok etmek için bunu hile ile yaptı. Yehu dedi, Baal için bir toplanma takdis edin. İlan ettiler. Yehu, İsrail'in her tarafına ulaklar gönderdi , bütün Baal'a tapınanlar geldiler, gelmeyen hiç bir kimse kalmadı. Baal evine geldiler,Baal evi ağız ağıza doldu. Esvaplar üzerinde olan adama dedi; Baal'e tapınanların hepsine esvap çıkar. Onlar için esvap çıkardı.

Yehu, Rekab oğlu Yehonadab ile beraber Baal evine girdi, Baal'e tapınanlara dedi , Araştırın ve bakın burada Yehova kullarından kimse sizinle beraber olmasın, fakat yalnızca Baal'e tapınanlar bulunsun. Kurbanlar ve yakılan takdimeleri arz etmek için içeri girdiler. Yehu dışarıda kendisi için seksen adam koymuştu. Yehu, elinize getirdiğim bu adamlardan birini kim kaçırıp kurtarırsa, kendi canını onun canı yerine olacaktır. Yakılan takdimeyi arz etmeyi bitirince, Yehu, koşucu askere ve araba cenkçilerine dedi, içeri girin ve onlara vurun, kimse çıkmasın. Ve onları kılıçtan geçirdiler, koşucu asker ve araba cenkçileri onları dışarı attılar, Baal evi şehrine kadar gittiler. Baal evinin ilahlarını çıkardılar ve onları yaktılar. Baal suretini yıktılar,Baal evini yıktılar ve onu ayak yolu yaptılar,bu güne kadar böyledir. Yehu , böylece Baal'i İsrail'de yok etti.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 592)

Ne var ki, Yehu'dan sonra , Baal'e özgü tapınma biçimleri ve âdetleri, İsrailin dinsel yaşamında yine tekrarlanır bir hale gelmişti. İsraililerin bu halleri, aşağıdaki şekilde betimlenmiştir.

“Rab şöyle diyor, Yehudanın üç hatta dört kat cinayetinden ötürü cezasını geri almayacağım; çünkü Rabbin şeriatini hor gördüler , hükümlerini tutmadılar , ilahları kendilerini sapturdular, o ilahlar ki, ataları onların ardınca yürümüşlerdi. Ben de, Yehudaya ateş göndereceğim, Yeruşalimin saraylarını yiyip bitirecek. Rab şöyle diyor, İsrail'in üç hatta dört kat cinayetinden ötürü cezasını geri almayacağım; çünkü salih paraya,yoksulu bir çift çarığa sattılar. Onlar ki,yoksulların başı üzerindeki toz toprağa can atarlar; mukaddes ismimi kirletmek için, bir adamla babası,aynı genç kadına giderler; her mezbahın yanında, rehin alınan esvap üzerinde yatarlar , Tanrılarının evinde cereme verenlerin şarabını içerler.

Madem ki Tanrının şeriatini unuttun, ben de senin oğullarını unutacağım. Onlar ne kadar çoğaldıysa, bana karşı o kadar çok suç işlediler , onların izzetini utanca dönüştüreğim. Kavmimin suçu ile besleniyorlar , onların fesadına can atıyorlar. Zina, eski şarapla yeni şarap akı alır. Kavmim kendi ağacına danışıyor , değneği ona bildiriyor; çünkü zina ruhu onları saptırdı ve kendi Tanrılarında ayrılıp zina ettiler. Dağların başlarında kurban ediyorlar, tepelerde meşe ve kavak ağaçları altında buhur yakıyorlar; bundan dolayı , kızlarınız fahişelik ediyorlar ve gelinleriniz zina yapıyorlar. İçkileri ekşidi,ama zina ediyorlar; utanç reislerinin çok sevdiği şeylerdir. Efraim söyledikçe titreme olurdu; İsrail'de kendisini yükseltmişti; fakat Baalda günah

işleyince öldü. Şimdi git gide suçu arttırıyorlar,gümüşlerinden kendilerine ilahlar edindiler , hepsi işçilerin işidirler. Onlar hakkında diyorlar ; kurban kesenler buzağuları öpsünler.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 749)

Ancak , M.Ö. 7. yüzyılda hükümranlılık süren Manasse , İsrail dinine yabancı olan unsurlara çok daha fazla yönelmiştir. (Hooke S.H. , 1938 ; 141)

“Manasse kral olduğu zaman , Rabbin İsrail oğulları önünden kovmuş olduğu milletlerin mekruh şeylerine göre Rabbin gözünde kötü olanı yaptı. Babası Hizkiya'nın yok ettiği yüksek yerleri yeniden yaptı , Baal için mezbahlar kurdu , İsrail kralı Ahab'ın yapmış olduğu gibi bir Aşera yaptı , bütün gökler ordusuna tapındı ve onlara kulluk etti. Rabbin , 'İsmimi Yeruşalimde koyacağım' demiş olduğu Rab evinde mezbahlar yaptı. Rab evinin iki avlusunda bütün gökler ordusuna mezbahlar yaptı. Oğlunu ateşten geçirdi, müneccimlik ve sihirbazlık etti,cinciler ve bakırcılar kullandı. Rabbi öfkelenmek için Onun gözünde çok kötülük işledi. Yapmış olduğu oyma Aşera ilahını o eve koydu ki,onun hakkında Rab Davud'a ve oğlu Süleyman'a demişti, 'Bu eve ve bütün İsrail sıptlarından seçtiğim Yeruşalime ismimi ebediyen koyacağım. Yahuda,Baal için ve Aşera için ve bütün gökler ordusu için yapılmış olan kapların hepsini Rabbin mabedinden çıkarınlar diye emretti ; onları Yeruşalim dışarısında Kidron tarlalarında yaktı. Baala , güneşe , aya ve gökler ordusuna buhur yakanları savdı. Aşerayı , Rabbin evi Yeruşalimin dışarısındaki Kidron vadisine çıkarttı , yaktı , ezip toz etti. Yahuda,kralları tarafından yapılmış olup Ahaz'ın yukarı odası damında bulunan mezbahları ile Manassenin Rab evinin iki avlusunda yapmış olduğu mezbahları yıktı , kırıp döverek tozlarını kidron vadisine saçtı.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 768)

Ne kadar tapınakları ve sunakları yıkılsa da , tapınmaların zorunlu kıldığı zina törenleri cezalandırılarak ibret teşkil etse de,Baal ismi İsraililerin kültürel yaşamları üzerinde çok derinden tesirler bırakmıştır. Nitekim, Baal isminin kendisi bile, Kitabı Mukaddes dönemlerinde İsraililere özgü diğer isimlerle birlikte kullanılmış,Yah ile El köküne uygun kelimeler türetilmiştir. (Hooke S.H. , 1938 ; 73)

Ancak daha sonra , din dışı güdülerle ve kötü maksatlı olarak kullanıla gelen boşheth , Baal isminin yerini tutacak şekilde kullanılmıştır. ‘Yerubeşsetin oğlu Abimeleki kim vurdu? Abner, Saulün oğlu İşboşeti almıştı’ (Kutsal Kitap , 2004 ; 651) gibisinden ifadelerle , Baal ismi gizliden anılmak istenmiştir. Baal isminden türetilmiş olan pek çok isme Kitabı Mukaddeste rastlamak mümkündür. “Saul öldü,onun yerine Akhorun oğlu Baal-hanan kral oldu.Filistilerin beş beyleri , bütün Kenanlılar ve Saydalılar Baal Hermon dağında oturlardı.Yeşu,Baal Gade kadar bütün bu diyarı aldı.Davud , Baal peratsime geldi. Rab, Musaya söyleyip dedi,İsrail oğullarına söyle dönsünler,Baal tsefon önünde konsunlar.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 745) vs., gibi Kitabı Mukaddeste daha pek çok Baal ile ilgili yer adlarına rastlamak olanaklıdır.

3. İSRAİL'İN TANRISI YAHVE

İsrailliler, bir ulus olarak oluşmaya başladıkları andan itibaren ,diğer kavimlerin henüz daha pek farkına varamadıkları bir anlamda kendilerini dine adanmış kimselerdi. Zira , daha başlangıçta diğer kavimler doğüstü güçlerin farkına vararak yaşamın yalnızca bir yönüyle ilgilenirken ; İsrailliler, kendilerinin Yahve tarafından seçilmiş olduklarına, ulaştıkları her zaferde veya yenerek düşmanlarını alt etmelerinde ya da yenilerek cezaya uğramalarında, bunların yalnızca Yahve'nin gücü ve kararıyla gerçekleştiğine derinden inanmaktaydılar. (Oesterley W.O. , 1930 ; 18) Bütün bu gerçeklere rağmen, fikirlerinden olduğu kadar yaşama tarzlarından da en küçük bir ödün vermemiş olan İsrail nebilerinin, kendilerine sadık taraftar olarak ; toplumun alt kesimlerinden gelen , kurulu sosyal sisteme karşı isyan edecek ölçüde idari güçlere karşı hoşnutsuzluk ve öfke besleyen kimselerden seçmeleri, kendi haleti ruhiyelerinin birer sonucudur. (Finkelstein L. , 1960 ; 76)

Gerçekte, Yahve dininin özünde , fakirlik ve düşkünlük bir Tanrı cezası olarak öngörülmüş, bereketliliğin ve bolluğun da yasaya uyma sayesinde ulaşılan ödüllendirme olarak benimsenmiş olmasına rağmen; kurulu toplumsal düzen içinde, genellikle servet ile güçten yoksun halkın arasından çıkan nebilerin kendilerine hedef olarak seçtikleri ilk zümre, zenginler ve toplumda bir konumu olanlar olmuştur. (Oesterley W.O. , 1930 ; 21) Günümüzdeki anlamıyla din, inançların ve âdet haline getirilmiş ibadetlerin olduğu kadar öğretilerinin de bir sistem kapsamında geliştirilmesi içeriğini taşıyorsa , çeşitli gayeleri arasında bütün bu gereklilikleri inananlarına zorunlu kılarak görünemeyen güçleri hoşnut etme ya da kızgınlıklarını yatıştırma gibi bir maksadı da gerektiriyorsa; Yahve'ye bu şekildeki bağlanışları sonucunda İsrailliler ulus haline gelmeye başladıkları andan itibaren böyle bir düşünce ufkuna sahip bulunan ender kimseleri içinden çıkartmış tek millettir, denilebilir. (Finkelstein L. , 1960 ; 79)

İsraillilerin Yahve'ye olan gönülden bağlılıkları , aşağıdaki ifadelerle ulusal bir gurur haline getirdikleri , Tanrı katında seçilmişlik onuru , kendilerini daima diğer kavimlerden farklı oldukları bilincini yerleştirdiği gibi ; zulme uğradıklarında veya ulusal bir felâketle karşılaştıklarında , birbirlerine olan bağlılıklarını pekiştirmiş, azimlerini de daimi kılmıştır. (Oesterley W.O. , 1930 ; 26)

“Siz, Tanrınız Rabbin oğullarısınız; ölü için bedeninizde yara açmayacaksınız, gözlerinizin arasını tüysüz kılmayacaksınız. Çünkü sen, Tanrın Rabbe mukaddes bir kavimsin; Rab, yer üzerinde olan bütün kavimlerden üstün olarak, kendisine has bir kavim olmak üzere, seni seçti. Bu gün sana emretmekte olduğum Tanrın Rabbin bütün emirlerini tutup yapmak için , onun sözünü iyice dinlersen, Tanrın Rab dünyanın bütün milletlerine seni üstün kılacaktır. Eğer Tanrın Rabbin sözünü dinlersen, bütün bereketler senin üzerine gelecek ve sana erişecektir. Sana karşı ayaklanan düşmanlarını , Rab senin önünde kırdıracak ;

sana karşı bir yoldan çıkacaklar ve senin önünden yedi yoldan kaçacaklardır. Ambarlarında ve elini attığın her şeyde Rab senin üzerine bereketi emredecektir. Yerin bütün kavimleri, Rabbin ismiyle senin çağrılmakta olduğunu görecekler ve senden korkacaklardır. Çünkü Tanrın Rab sana vaat etmiş olduğu gibi seni mübarek kılacaktır.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 462)

Zira, Yahve'ye olan bu gönülden bağlılıkları, her İsrailinin günün birinde dünyanın kaderini elinde tutacak olan yönetici ulusun temsilcilerinden birisi olma gururunu hissetmesini sağlamış , yeryüzündeki diğer ulusların uğradıkları asimileyle yok olma sürecinden böylece kurtarmıştır. İsraililerin fısıh bayramında masalarında sessizce otururlarken , bir zamanlar İlyas peygamberin söylemiş olduğu , ‘Merhametli tek Tanrım, her şeyin en iyi olduğu günü bizlere miras kıl. Merhametli tek Tanrım, Mesihin olduğu günlerde yaşamamıza izin ver’ (Kutsal Kitap , 2004 ; 381) duayı, içtenlikle yinelerler. İsraililerin mesih beklentisi, Zoroastrianizmdeki (zerdüşlükteki) anlamından daha önce ortaya çıktığı gibi anlamı itibarıyla da tamamıyla farklılıkları içermektedir.

“Musaya söylediğim gibi, ayağınızın tabanının basacağı her yeri size verdim. Hayatının bütün günlerince kimse sana karşı duramayacak; nasıl Musayla beraber oldumsa, seninle de öyle beraber olacağım ; seni boşa çıkartmam ve seni bırakmam. Kuvvetli ol ve yürekli ol ; çünkü kendilerine vermek için onların atalarına and ettiğim diyarı, miras olarak bu kavme sen böleceksin. Ancak , kulum Musanın sana emrettiği bütün şeriate göre yapmağa dikkât etmek için kuvvetli ol ve çok yürekli ol. Yürüyeceğin her yerde Tanrın Rab seninle beraberdir. Yahve, nebisi Yeşu'nun emriyle güneşi yerinde tutmakta , ayı sabit kılmakta , Erden sularını kurutmakta, Eriha şehrini fethetmektedir. O zaman Rabbin Amorileri, İsrail oğullarının önünde teslim ettiği gün , Yeşu , İsrailin gözü önünde Rabbe söyledi ; ‘Dur ey güneş Gibeon üzerinde , ve ay sen Ayyelon deresinde’ , ulus düşmanlarından öç aluncaya kadar , güneş durdu ve ay yerinde kaldı. Güneş göklerin ortasında durdu ve tam bir gün kadar batmakta acele etmedi. Rabbin insan sesini işittiği o gün gibi bir gün ondan evvel ve ondan sonra olmadı ; çünkü Rab, İsrail için cenk etti. Rab onların üzerine göklerden büyük taşlar attı , öldüler. Dolu taşlarıyla ölenler, İsrail oğullarının kılıçla öldürdüklerinden daha çoktu .Kadir Tanrı, Yehova; kadir Tanrı, Yehova, o bilir, İsrail de bilecek.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 592)

Tıpkı Musa'yı kızıl denizden geçirdiği gibi , her savaşta Yahve'nin kudretinin açığa çıkması beklenilmektedir.

“Musa deniz üzerine elini uzattı , Rab bütün gece kuvvetli şark yeliyle denizi geri çevirdi, denizi kara etti, sular yarıldı. İsrail oğulları kuru yerden denizin ortasına girdiler , sular sağlarında ve sollarında onlara duvar oldular. Mısırlılar kovaladılar, Firavunun bütün atları ve cenk arabaları denizin ortasına girdiler. Rab, Musaya dedi, 'Elini deniz üzerine uzat, ta ki , sular Mısırlılar üzerine dönsünler .Musa elini deniz üzerine uzattı , deniz kendi akınuna döndü , Rab Mısırlıları denizin ortasına silkip attı. Mısırlılar dediler, İsrail önünden kaçalım , çünkü Rab onlar için Mısırlılara karşı cenk

ediyor. İsrail, Rabbin Mısırlılar üzerinde yapmış olduğu büyük işini gördü,kavim Rabden korktu , Rabbe ve kulu Musaya inandılar. Amalek geldi ve İsraille Refidimde cenk etti. Musa, Yeşua'ya dedi;Bize adamlar seç , çıkıp Amalekle cenk et , yarın ben , Tanrının değneği elimde olarak tepenin başında duracağım. Yeşu Musanın kendisine dediği gibi yaptı ve Amalekle cenk etti. Musa elini kaldırdığı zaman , İsrail galip geliyordu , elini indirdiği zaman ise Amalek galip geliyordu. Fakat , Musanın eli yoruldu, bir taş alıp elinin altına koydular , ellerini yukarı tuttular , güneş batıncaya kadar elleri sabit kaldı. Yeşu ,Amaleki ve kavmini kılıç ağızıyla kırdı.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 591)

Artık İsraililer , Yehovanın nebileri vasıtasıyla bildirdiği emirlerine tamamıyla boyun eğip, itaatkâr davranmaları halinde,her şey yolunda gidecek;fakat yolundan sapıp,Baal gibi diğer ulusların ilâhlarından medet umdukları anda da kendilerinden yüz çevirecek, nimetlerini kesecek, düşmanlarını üzerine salacak,her türlü belâlar onları bulacaktır. (Oesterley W.O. , 1930 ; 54)

“Asurlular ve Babilliler,Yahvenin asi çocuklarını cezalandırmada ve emirlerine riayetkâr davranmalarını sağlamada birer araçtan başka bir şey değildir. Şeriate uyulursa , bolluk ve bereketin yanı sıra güç ve zafer de İsrail oğullarını beklemektedir. Her şeye rağmen , İsrail oğulları ne yaparsa yapsın , Yahve , kendilerini bütünüyle yok etmemekte , bir ulusu bütünüyle ortadan kaldırmamaktadır. İsyankârlıklarında ne kadar ileri giderlerse gitsinler, kavmin içinde mutlaka Yahve'ye inanan ve itaatkârlığında azmeden birkaç kişi bulunmakta ; Yahve de, bunların hatırına ulusu bütünüyle ortadan kaldırmamaktadır. İsyankârlıkları, başkaldırmaları ve yasaya uymamaları yüzünden, Yehova,İsraililerin ; kibrini kırmakta, esarete düşürmekte, kölelikle terbiye etmekte, yoksullukla horlamakta, dağılmalarına ve birbirlerine düşmelerine yol açmakta,zulümlere uğratmaktadır. Yahve, buyruklarını nebileriyle bildirmekte, öfkesini ve hiddetini bu elçileriyle açıklamaktadır.” (Oesterley W.O. , 1930 ; 57)

4.YAHVE KÜLTÜNÜN OLUŞUMU

Yahve kültü ,Samuel'den Zekarya ve Malaki'ye kadar aralıksız olarak süren , neredeyse bin yıllık bir dönemi kapsayan uzun mücadeleler sonrasında ; birbiri peşi sıra izleyen nebilerin ilâhi ilhamı açığa çıkartan söylevleriyle,toplumsal adaletsizliğe karşı çıkan kesin tutumlarıyla , İsrail'in seçkinliğini ve üstünlüğünü bildiren açıklamalarıyla gerçekleşmiştir. (Finkelstein L. , 1960 ; 92) İsraililer, Musa'nın tek Tanrı ilhamına dayanan yasasını öyle kolay bir şekilde benimsemiş değillerdir.

“İsraililer asırlar boyu , kendilerinin de yer aldığı Sami dünyasından olan komşu ulusların kültleriyle tanışmışlar , bunların inançlarını çok derinden kültürlerine ve zihinlerine aktarmışlardı. Nebileri, Yahve'ye yönelik tapınmayı hor gören ve değerini alçaltan içlerindeki sapkınlara karşı öfkeyle karşı çıkmış olsalar dahi; Yahve kültürünün benimsenilmesini sağlamak için , ister istemez

çoktanrıcılık törenlerinin yapılmasına göz yummak zorunda kalınmıştır. Nebiler, Yahve'nin dinini İsraililere bildiren, uyaran birer Tanrı elçileridir. Samuel kitaplarından başlamak üzere nebler hakkında açıklayıcı pek çok bilgiye rastlanılmaktadır. Peygamberlerin hangi ölçüte göre seçilmiş olduğu , karşılaşmış oldukları karmaşık sorunların gerisinde ekonomik durumlarının neler olduğu konusunda ayrıntılı bulgulara rastlanılmamış olsa dahi ; nebilerin neredeyse tümünün fakir ve eğitimden geçmemiş , duygularını söz ve fiilleriyle denetlenemez bir biçimde dışa vuran ve dinsel konularda da aşırı ölçüde tutuculuk gösteren, zaman zaman da olsa kalabalık insan toplulukları önünde çok tesirli konuşmaları yapabilen kimselerden geldiğine , hiç şüphe yoktur.” (Finkelstein L. , 1960 ; 96-98)

Aşağıdaki ifadelerle, İsrail'in nebileri kaba esvaplar giydikleri gibi, çıplak ve yalın ayak yürüyerek Yahve'nin buyruklarını bildiren kimselerdi.

“Kendi üzerine Tanrının ruhu geldi ve peygamberlik ederek gidiyordu. O da esvabını çıkardı ve kendisi de Samuel'in önünde peygamberlik etti. Bütün o gün ve bütün o gece çıplak olarak yattı. Rab , Amotsun oğlu İşaya vasıtasıyla söyleyip demişti ; Git ve belindeki çulu çöz , ayağından da çarığını çıkar. Öyle yaptı, çıplak ve yalın ayak yürüdü. Rab dedi; Mısır için ve Habeş ili için alamet ve örnek olarak kulum İşaya nasıl üç yıl çıplak ve yalın ayak yürüdüyse, Asur kralı da Mısıra utanç olsun diye, böylece çıplak ve yalın ayak ve de oturak yerleri açık olarak sürecektir.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 387)

İsrail'in nebileri , kendi kibrini kırmış olduklarından tamamıyla alçak gönüllü , eziyet gören, baskıya uğrayan, toplum dışı bırakılmış olan , daima yiğitlik örneği gösteren , fikirlerinden olduğu kadar davranış biçimlerinden de asla ödün vermeyen birer kimseler oldukları gibi ; gönenç içinde itibarlı yaşamaktan, insanlardan kendini üstün görmekten , idari ve cebri bir yönetim gücüne sahip kimseler olmaktan nefret eden ; insanların zihnine olduğu kadar gönlüne de hitap edebilen kişilerdi. (Finkelstein L. , 1960 ; 114) “Davud oradan yola çıktı, Adullam mağrasına sığındı. Kardeşleriyle babasının bütün ev halkı işittiği zaman, oraya onun yanına indiler. Sıkıntıda olan herkes , borçlu olan herkes , canı yanmış olan herkes onun yanında toplandılar. Davud, onların üzerine reis oldu, onun yanında dört yüz kişi kadar vardı.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 297) Bu ifadeyle , avare avare dolaşan ve toplumda hiç bir gücü ya da serveti olmayan halk kitleleri, hatta toplumdan itilmiş olan hırsızlar veya kimsesizler, nebilerin dinleyicileri arasında yer almaktadır.

Kendilerini dinlemeye gelen kimseler, çoğunlukla, halkın mülksüz ve etkisizler kesimi olduğu için, zenginlere karşı ateş püskürmeler, yaşamlarının günah dolu olduğu savını ileri sürerek açıkça düşmanlıklarını ortaya koydukları gibi; Yahve'ye olan bu isyankârlıklarının cezasını elbet günün birinde çekeceklerini ve felâkete uğrayacaklarını da açıkça bildirmişlerdir. Nitekim, aşağıdaki ifadelerle, Yehova'ya itaatsizliğin cezası daima anımsatılmaktadır.

“Rab Yehova şöyle diyor: Madem ki çevrenizde olan milletlerden ziyade kanunlarımda yürümediniz, hükümlerimi yapmadınız; bundan dolayı, ben de

sana karşıyım, milletlerin gözleri önünde senin içinde hükümler yürüteceğim. Senden üçte biri veba ile ölecekler, senin içinde kılıkla telef olacaklar, üçte biri çevrende kılıçla düşecekler. İşte ben, üzerinize kılıç getireceğim, yüksek yerlerinizi yok edeceğim. Mezbahlarınız virane olacak, güneş ilahlarınız kırılacak, vurulmuş olanlarınızı ilahlarınızın üzerine düşürecekim. Mezbahlarınız harap ve virane olsun, ilahlarınız kırılıp ortadan kalsın, güneş ilahlarınız kesilip devrilsin ve işleriniz silinsin diye; oturduğunuz yerlerin hepsinde şehirler harap olacak ve yüksek yerler virane olacak, vurulmuş olanlarınızı ortanıza düşecekler, bileceksiniz ki ben Rab'bim. Memleketler içinde saçıldığınız zaman, milletler arasında kılıçtan kaçıp kurtulanlarınız olsun diye, bir bakiye bırakacağım. Kaçıp kurtulanlarınız, yanlarına sürgün edildikleri milletler arasında beni anacaklar, çünkü onların benden ayrılan zina eden yüreğinden, ilahlarının ardınca zina eden gözlerinden kırıldım. Bütün mekruh işlerinde etmiş oldukları kötülüklerden ötürü gözlerinde kendi kendilerinden tiksinecekler. Ben Rab'bim, onlara bu kötülüğü edeceğimi boşuna söylemedim.” (Kutsal Kitap, 2004 ; 664)

Dine karşı aşırı duyarlılığıyla, Filistiyi sapanla ve taşla öldürmesiyle halkın ilgi ve dikkâtini çeken Davud ; daha sonra Saul'ün peşine düşmesi sırasında dahi, kötülüğü iyilikle ödemesini bilmesinden dolayı İsrail'e krallık etmesi benimsenilmiş büyük bir lider olduğu kadar, önemli bir peygamberdir. Saltanatı boyunca yarı meşru bir statüde kalmış olsa dahi, Yehova'ya kesin olarak itaat etmede ihmalkâr davrandığı anda, kendisini uyarıp itham eden Nathan ile Gad gibi kimseler, Tanrı'nın tehdit ile vaatlerini aktarmaktan yılmamaktaydılar.

“Natana Rabbin sözü geldi: Git ve kulum Davuda söyle, Rab şöyle diyor; Oturmam için sen mi bana ev yapacaksın? Çünkü İsrail oğullarını Mısırdan çıkardığım günden bu güne kadar bir evde oturmam; fakat çadırda ve meskende olarak yürüdüm. Bütün İsrail oğullarıyla beraber yürüdüğüm yerlerin hepsinde, kavmimi, İsraili gütmek için kendilerine emrettiğim İsrail sıptlarından birine, Niçin bana arz ağacından bir ev yapmadınız, diye bir söz söylemedim mi? Şimdi kulum Davuda şöyle diyeceksin; orduların Rabbi şöyle diyor ; Kavmim üzerine, İsrail üzerine hükümdar olmak üzere seni ağıldan , koyunların ardından aldım ve yürüdüğün her yerde seninle beraber oldum , senin önünden bütün düşmanlarını söküp attım, sana dünyada büyüklerin adı gibi büyük bir ad yapacağım. O benim ismime ev yapacaktır, krallığın tahtını ebediyen sabit kılacağım. Ben ona Baba olacağım, bana oğul olacaktır.” (Kutsal Kitap, 2004; 549)

Süleyman'ın hükümranlığı sırasında, tutucular yeniden güce sahip olmuşlar, İsraililer de çok eskiden kalma tarımsal bereket ilâhı olan Baal'e yeniden tapınmaya meylenmişler, cennet kraliçesi olarak aşırı düşkünlük gösterdikleri Aşera'ya yönelmişlerdir. (Pritchard J.B. , 1950 ; 71) “Omrinin oğlu Ahab , kendisinden önce olanların hepsinden ziyade Rabbin gözünde kötü olanı yaptı. Saydalılar kralı Etbaal'in kızı İzebeli de karı olarak aldı. Gidip Baal'e kulluk etti ve ona tapındı. Simiriyede kurduğu Baal evinde, Baal için mezbah

kurdu. Ahab,Aşerayı yaptı.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 552)

Yahve kültürünün, Baal ile Aşera tapınmaları üzerinde kesin zaferini sağlamış olan en önemli nebilerinden biri olan Eliya (İlyas) peygamber , Yehova'nın mesajını iletmekle görevliydi. “Ahezya hastalandı ve ulaklarına, gidin, Ekron ilâhı Baal Zebundan sorun,bu hastalıktan iyi olacağımıyım? Rabbin meleği Tişbeli İlyaya dedi, Kalk Samiriye Kralının ulaklarını karşılamak için çık onlara de, İsrailde Tanrı olmadığı içinmi siz Ekron ilâhı Baal Zebundan sormaya gidiyorsunuz? Bundan dolayı Rab şöyle diyor , üzerine çıktığın yataktan inmeyeceksin , çünkü öleceksin.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 761)

Baal'e tapınmalarına karşı amansız bir mücadeleye girmiş olan İlyas, ‘ben İsraili derde sokmadım, sen, Rabbin emirlerini bırakarak ve Baalların ardınca giderek derde siz soktunuz. Şimdi gönder, bütün İsraili ve İzebelin sofrasında yemek yiyen Baalin dört yüz elli peygamberini ve dört yüz Aşera peygamberini Karmel dağına toplasın’ (Kutsal Kitap, 2004; 351) ifadesiyle , İsrail halkının Baal'e nasıl bir düşkünlük gösterdiğini ortaya koymuştur. Yehova'nın kendi kudretini açığa çıkartarak Baallere karşı kesin bir üstünlük kuracağından emin olan , İlyas , aşağıdaki ifadesiyle, içinde bulunduğu koşulları Yehuda'daki Manasse'den daha geri kalmış değildi. (Pritchard J.B., 1950 ; 76)

“Ahab , bütün İsrail oğullarına gönderdi ve peygamberleri Karmel dağına topladı. İlyas bütün kavime yaklaşmış dedi: Ne vakte kadar iki tarafa toplayacaksınız? Eğer Yehova Tanrı ise, onun ardınca yürüyün; eğer Baal ise, onun ardınca yürüyün. Kavim, bir cevap vermedi .İlyas kavime dedi: Rabbin peygamberi olarak ben , yalnız ben kaldım; fakat Baalin peygamberleri dört yüz elli kişidir. Rabbin İsrail oğulları önünden kovmuş olduğu milletlerin mekruh şeylerine göre Rabbin gözünde kötü olanı yaptı. Babası Hizkiyanın yok ettiği yüksek yerleri yeniden yaptı, Baal için mezbahlar kurdu ; İsrail kralı Ahabın yapmış olduğu gibi bir Aşera yaptı , bütün gökler ordusuna tapındı ve onlara kulluk etti. Rabbin, İsmimi Yerusulimde koyacağım demiş olduğu Rab evinde mezbahlar yaptı. Rab evinin iki avlusunda bütün gökler ordusuna mezbahlar yaptı. Yapmış olduğu oyma Aşera ilahını o eve koydu ki; onun hakkında Rab,Davud ve oğlu Süleymana demişti: Bu eve ve bütün İsrail sıptlarından seçtiğim Yerusulime ismimi ebediyen koruyacağım. Fakat dinlemediler , Manasse İsrail oğulları önünden Rabbin helâk ettiği milletlerden ziyade kötü olanı yapmak için onları baştan çıkardı.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 371)

Baal ve Aşera'nın rahipleri , asırlar boyu kendi emelleri uğruna Süleyman'ın Tapınağını kullanmışlar , burada Baallere kurbanlar kesilmiş ve çevresinde de törenler düzenlenmiştir. (Pritchard J.B. , 1950 ; 79) “Yehuda'da yabancı ilahlar,kesin olmasa dahi,M.Ö. 700'lü yıllara kadar etkisini sürdürmüştür. Bu süre müddetince İsrail krallığında Yehova'ya bağlılık gösterenler azınlıkta kalmış ve acınacak bir hal içinde Yahve'nin kudretini göstermesi beklenmiştir. Bütün bunlar , on kabile birliğinin parçalanmasına , 742 ile 721 yılları arasında istilâya uğramalarına yol açmıştır. Gerek Baal'e bağlanmaları sırasında ve gerekse de istilânın getirdiği çöküş dönemlerinde , Yehova'nın

kendilerine vaat etmiş olduğu seçilmiş üstün kavim olma bilincini hiç gösterememişlerdir.” (Pritchard J.B. , 1950 ; 82)

Bütün bunlara rağmen, on kabile birliğinin parçalanarak İsrail oğullarının dağılması Yehuda üzerinde çok güçlü bir duygusal tesirde bulunmuştur. Hizkiya, şöyle demektedir : *“Atası Davud'un yapmış olduğu her şeye göre Rabbin gözündeki doğru olanı yaptı. Yüksek yerleri kaldırdı, dikili taşları kırdı ve Aşerayı kesti. Musanın yapmış olduğu tunç yılanı parçaladı , zira İsrail oğulları ona buhur yakıyorlardı ve onun adını Nehuştan (tunç parçası) koydu. İsrailin Tanrı Rabbe güvendi , kendisinden sonra olan bütün Yehuda krallarının arasında ve kendisinden önce olanlar arasında onun gibisi yoktu.”* (Kutsal Kitap , 2004 ; 227)

Tanrı tarafından övülmüş olmasına rağmen, Hizkiya , istilâya uğrayan şehirlerini Asur kralının elinden kurtarabilmek için, *“Rab evinde ve kral evinin hazinelerinde bulunan bütün gümüşü verdi. Rabbin mabedinin kapılarından ve direklerinden altını soydu, onu Asur kralına verdi.”* (Kutsal Kitap, 2004; 538) Hizkiya'nın hükümler sırasında İsraililer, tarihlerindeki en heybetli dönemlerinden birini yaşamış oldukları gibi; ilk defa, Yahve'ye olan tapınmaları resmîlik kazanmış ve Kudüs'de açıkça halk tarafından içtenlikle benimsenmiştir. (Paton L.B., 1910; 43) Sadece Yahve'ye yönelme konusunda çok güçlü bir eğilim ortaya çıkmış olsa dahi, bu, saf bir yönelme olmadığı gibi geçmişin alışkanlıklarından kurtulmuş bir eğilim de değildi. Hizkiya, özellikle yabancı ilâhlar için kesilen kurbanlara şiddetle karşı çıkmış; ayrıca, merhametli , dürüst ve alçak gönüllü olmaksızın kesilen kurbanı Yahve'nin istemediğini açıkça bildirmiştir.

Aşağıdaki ifadesiyle Yehova ; iyiliksever , adaletli ve kötülükten arınmış olmaksızın kesilen kurbanın bir değeri olmadığını bildirerek, Yehova , öfkelerini açıklamıştır.

“Rab Yehova şöyle diyor:İşte,bu yerin üzerine, insanın üzerine , hayvanın üzerine , kırın ağaçları üzerine ve toprağın semeresi üzerine öfkem ve kızgınlığım dökülecek , tutuşup sönmeyecek. İsrailin Tanrısı , orduların Rabbi şöyle diyor:yakılan takdimelerinizi kurbanlarınızı katın da siz yiyin. Çünkü atalarınızı Mısır diyarından çıkardığım gün,yakılan takdime ve kurban için onlara söylemedim ve kendilerine emretmedim. Çünkü istediğim kurban değil, iyiliktir ; yakılan takdimelerden çok Tanrı bilgisidir. Takdimelerimin kurbanlarına gelince , eti kurban ediyorlar ve onu yiyorlar, fakat Rab onları kabul etmiyor ; şimdi onların fesadını anacak ve suçlarını yoklayacak. Çünkü İsrail kendisini Yaratanı unuttu , saraylar yaptı , Yahuda duvarlı şehirleri çoğalttı; fakat onun şehirlerinin üzerine ateş göndereceğim,onun saraylarını yiyip bitirecek. Rabbe şarap takdimeleri dökmeyecekler, onun hoşuna gitmeyecekler, kurbanları kendileri için yas tutanların ekmeği gibi olacak,ondan yiyenlerin hepsi murdar olacak, çünkü ekmekleri kendi karınlarını doyurmak için olacak , Rabbin evine girmeyecek. O gün vaki olacak ki , senden oyma ilahlarını , dikili taşlarını söküüp atacağım ve kendi ellerinin işine artık

tapınmayacaksın.

Senden Aşerlerini koparıp atacağım. Rabbin sesi nida ediyor, ne ile Rabbin karşısına çıkayım , yüce Tanrının önünde eğileyim ; onun karşısına yakılan takdimelerle mi, bir yıllık buzağlarla mı çıkayım? Binlerce koçlardan, on binlerce yağ sellerinden Rab hiç hoşlanır mı? Günahım için ilk oğlumu , canımın suçu için de bedenimin semeresini mi vereyim? Ey adam , iyi olanı sana bildirdi : hak olanı yapmak, merhameti sevmek , Tanrıdan alçak gönüllü olarak yürümekten başka Rab senden neyi ister? Rab diyor:Kurbanlarınız çok olmuş,bana ne? Koçlardan yakılan takdimelere ve besili hayvanların yağına doydum;boğaların, kuzuların ve ergeçlerin kanından hoşlanmam. Artık boş takdime getirmeyin,buhur bana mekruh şeydir. Ay başı ve Sebt günü toplantıların çağrılmasına, fesat ile bayram toplantısına dayanamıyorum. Yıkanın,temizlenin; gözümün önünden işlerinizin kötülüğünü atın ;kötülük etmekten vazgeçin, iyiliği etmeyi öğrenin, adaleti arayın , ezilmiş olana doğruluk edin , öksüzün hakkını koruyun , dul kadının davasına bakın.” (Kutsal Kitap , 2004 ; 572)

Nebiler , bu gibi ifadelerle dayanarak kralları sürekli olarak suçlamaktan geri durmamışlar, hâlâ izlerini fark ettikleri Baalizme karşı şiddetle karşı koymuşlardır. “Eski Ahid'in en azından kırk sayfası , ağaçlıklar altında kurulmuş Aşera tapınmaları sırasında âdet haline getirilen fuhuştan söz etmektedir. Araştırmacılar tarafından keşfedilen bulgulara göre de , İsraililer en azından M.Ö. 7. asrın ortalarına kadar , zınayı bir ibadet haline getiren Aşera kutlamalarına devam etmişlerdir. Hizkiya'nın Aşera ağaçlarını kesmesine rağmen Manasse'nin yeniden eski haline getirmiş olmasıyla Aşera törenleri İsrail halkı arasında son derece yaygınlık kazanmıştır.” (Paton L.B. , 1910 ; 49-50)

Aşera tapınmalarının zina üzerine kurulması ve topluluk içinde de fuhşa yaygınlık kazandırması nedeniyle , ‘İsrail kızlarından ve oğullarından kendilerini fuhşa vakfetmiş kimse olmayacaktır. Kadın fuhşunun kazancını veya erkek fuhşunun ücretini , her hangi bir adak için Tanrın Rabbin mabedine getirmeyeceksin ; çünkü bunların ikisi de Tanrın Rabbe mekruh şeylerdir.’ (Kutsal Kitap , 2004 ; 559) ifadesindeki Musa yasasından dolayı , fahişeler özellikle toplum dışı kılınmış, bu yolla edinilen kazançların tapınağa girmesi de yasaklanmıştır.

5. SONUÇ

Tarımsal faaliyetle uğraşan ulusların ilâhları olarak Baaller, doğa üzerinde hakimiyet kuran güçler şeklinde algılanmakta olduğundan;bu sebeple,batıdaki Sami ulusları bu Baallere bereketli ürünleri bahşetmesi için dua etmekte , uygun tabiat koşullarını sağlaması için de yalvarıp yakarmaktaydı. Böyle olunca da, Sami kavimlerinin ilâhları olan bu Baaller, gerçekte verimliliğin ve bereketliliğin Tanrısı olarak görülmekte; insanlar arasında rızkı dağıtan üstün bir kudret olarak kabul edilmekte ; o sıralar insanların en çok

gereksinim duyduğu tahıl,yün,keten,yağ gibi zorunlu tüketim maddelerinin insanlar arasında dağılımına karar veren bir kudret olduğuna inanılmaktaydı. Ancak , Baal inancına bağlanmak, İsrail oğullarına Rabbin öfkesini de getirmiştir.

İsraillilerin her şeye kadir olan bu tek Tanrı anlayışları, kendilerine olan öz güvenlerine veya gayretlerine pek gereksinim duymamış olmalarına da yol açmıştır denilebilir. Sırf bu inançlarından dolayı , İsrailliler,yenilgiyi Yahve'nin bir yargısı ve cezası , zaferi de Yahve'nin himaye edici bir kudreti olarak görmüş olduklarından ; savaşın kazanılması ya da barışın korunması konusunda bir gayret göstermeyi veya bu uğurda yeteneklerini geliştirmeyi , tamamıyla gereksiz görmüşlerdir. Nasıl olsa Yahve, kendileri için en uygun olanı yapmaya, zaten her şeye kadir olan kudretiyle çoktan azmetmiştir. Neredeyse nebilerin tamamı , toplumda hiç bir şeyi ve konumu olmayan bu kimsesizler güruhuna hitap ederek , zihnine ve gönlüne girerek, halkın kânaatlerini değiştirmek yoluyla soya dayalı yönetim sisteminin tabanını çökertmek istemişlerdir. Krallığın idare gücünün karşısına , Tanrının o her şeye kadir olan gücünü çıkartarak, kendilerini kanıtlama ve halkı ayaklandırma yoluna gitmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Albright W.F. (1968). *Yahweh and the Gods of Canaan : A Historical Analysis of Two Contrasting Faiths*, New York
- Finkelstein L. (1960). *The Jews : Their History, Culture and Religion*, Vol.1, New York
- Hooke S.H. (1938). *The Origins of Semitic Ritual*, New York
- Kadushiss M. (1956). *The Rabbinic Mind*, New York
- K.M. Şti. (1997). *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, İstanbul
- Oesterley W.O. (1930). *Hebrew Religion : It's Origin and Development* , London
- Paton L.B. (1910). *The Early Religion of Israel* , Boston-1910
- Pritchard J.B. (1950). *Ancient Near Eastern Texts relating to the Old Testament* . New York